

ENTREPRENEURIAL FAMILY - MYTH OR REALITY?

Silviya Ganeva

Faculty of Pedagogy, VTU "St. Cyril and St. Methodius", Veliko Tarnovo, Republic of Bulgaria

Sirena_87@abv.bg

Abstract: The Strategy "Europe 2020" emphasizes smart, sustainable and inclusive growth imposed by several changes in different areas of life. The recommendations of the European Commission towards education and social life in the Republic of Bulgaria include all categories of the public life. Changes have been made in the educational requirements, economics, and innovations. Undoubtedly these changes that aim for better life affect all of us. One of the most important changes is to encourage the increase of people's entrepreneurship and initiative. Changes in curriculum encourage teachers and learners to apply more creativity, show initiative and be enterprising in every task and field. The subject of "Entrepreneurial Family? Myth or Reality?" was invented after reading an article in the newspaper, which was said to have awarded special prizes to successful parents. How can we judge that a parent is successful? After a careful reading of the article I came to the conclusion that successful parents are considered those who have shown great entrepreneurship in their behavior after attending parental training. What happens to those who haven't learned how to be successful? The change begins with us, but once the change in public institutions has begun, the question arises as to whether the change in the social institution called "the family" has also begun. Considering the fact that the family is the first educational environment for children's development, so by examining parents' entrepreneurial dispositions, I believe I will reach the conclusion that families are entrepreneurial in nature, and therefore whether children are given a good example for developing further entrepreneurial behavior. After a literary study on the formation of entrepreneurial behavior, a survey was conducted, which surveyed 140 parents whose children were between the ages of 0 and 18. The questionnaire consists of questions that are selected according to criteria that correspond to the socio-psychological notions of entrepreneurship in people's behavior.

Keywords: disposition, entrepreneurship, parents, family

ПРЕДПРИЕМЧИВО СЕМЕЙСТВО - МИТ ИЛИ РЕАЛНОСТ?

Силвия Ганева

Педагогически факултет, ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“, Велико Търново,

Република България Sirena_87@abv.bg

Резюме: Стратегията „Европа 2020“ за интелигентен, устойчив и приобщаващ разтеж наложи множество промени в различни сфери от живота. Препоръките на Европейската комисия към образованието и социалния живот в Република България обхващат всички категории на обществения живот. Наложени са промени в образователните изисквания, икономиката, иновациите. Несъмнено множеството промени, целящи по-добър социален живот засягат всички нас. Една от най-важните промени е насърчаването към повишаване предприемчивостта и инициативността на хората. Промените в учебните програми насърчават обучаващите и обучаваните да прилагат по-голяма креативност, да показват инициатива, да бъдат предприемчиви във всяка една задача и област. Темата на докладът „Предприемчиво семейство? Мит или реалност?“ бе измислена, след като прочетох във вестника статия, в която се казваше, че са връчили специални награди на успешни родители. По какво можем да съдим, че един родител е успешен? След внимателен прочит на статията стигнах до извода, че за успешни родители се считат тези, които са показали голяма предприемчивост в поведението си, след посетено обучение за родители. Какво обаче се случва с тези, които не са се обучавали да са успешни? Промяната започва от самите нас, но след като е започнала промяната в обществените институции в мен възникна въпросът дали е започнала промяна в социалната институция наречена семейство. Имайки предвид фактът, че семейството е първата възпитателна среда в развитието на детето реших, че изследвайки диспозициите за предприемчивост у родителите бих могла да достигна до извод дали семействата са предприемчиви като същност и следователно дали децата получават достатъчно добър пример за развитието на понататъшно предприемчиво поведение. След проведено литературно проучване, свързано с формирането на предприемчиво поведение бе проведено анкетно

проучване, на което бяха анкетирани 140 родители, чиито деца са на възраст между 0 и над 15 години. Анкетата е съставена от въпроси, които са подбрани според критерии, отговарящи на социално-психологическите представи за предприемчивост в поведението на хората.

Ключови думи: диспозиция, предприемчивост, родители, семейство

ВЪВЕДЕНИЕ

С промените в европейското законодателство и очакването на Европейската комисия за въвеждане на промени след влизането в сила на стратегията „Европа 2020“ от България се очакват множество подобрения относно начинът на живот, екологията, образованието, икономиката. Всички тези промени целят подобряване стандарта на живот, превенция и контрол на замърсяванията, по-голяма конкурентноспособност на пазара на труда, икономически растеж и др. Една от промените в образованието има за цел новата образователна система и новите учебни планове да включат развитие на ключовите компетентности предприемчивост и инициативност чрез обучението по всички учебни дисциплини. Преди детето да попадне във възпалителната среда на училището то създава първите си впечатления относно заобикалящия го свят благодарение на семейството и семейната среда. Възприятията на родителите за заобикалящия го свят са възприятията на детето, то е твърде малко да изгради все още идея за проблемите в средата, детето копира поведението, изразяването и мнението на възрастните. След като попаднах на статия с наименование „Наградиха 14 успешни родители във Велико Търново“, се замислих кои родители се наричат успешни? След прочит на статията установих, че това са родители, които са посетили специално обучение по програма на общината. Обменяли са опит, организирали са група по взаимопомощ, работили са по определени проблематики, свързани с отглеждането на деца от 5 до 9 години. Всички тези дейности, извършени от родителите са част от това да бъдеш предприемчив и инициативен. Тоест родители са показали предприемчивост в поведението си, което ги е направило успешни. Започнала е промяна в обществените институции (законодателство, учебни програми и т.н). Започнала ли е тя в институцията наречена семейство или има още какво да се желае от родителите за изграждането на едни млади предприемчиви личности в лицето на техните деца? Тези въпроси ме накараха да напиша следния доклад и по-задълбочено да проуча проблематиката относно предприемчивостта и семейството. За целта съставих анкета, която бе попълнена от 140 родители с цел да проуча диспозициите за предприемчивост в семейството като среда за възпитание на децата.

РОДИТЕЛСТВО И ПРЕДПРИЕМЧИВОСТ

Какво всъщност е предприемчивостта? Според тълковния речник на думите в българския език „предприемчивостта е съчетанието между желание, действие и умствено усилие за създаване на нещо ново и полезно за живота на човека и обществото“.

Какви са качествата, които притежава човек, който е предприемчив? В „Наръчник за компетенцията предприемачество“ предприемчивите хора творят, те виждат във всичко възможност, може от купчина стари вестници да направят касива украса, от пластмасови бутилки – лампа и др. Те са креативни, чувстват се добре за себе си и се опитват да предадат това и на останалите, било чрез отношение към останалите или чрез прояви на благотворителност. Предприемчивите хора обичат да работят в екип, отзивчиви са и знаят, че това е важно, защото по този начин се постига по-голяма гъвкавост и много често в живота и в работата се налага да се работи с други хора. Предприемчивите хора могат да се справят с проблемите си, но не намират за излишно да потърсят помощ, когато са в затруднена ситуация. За да бъде един човек инициативен се изисква да бъде и находчив, да има желание да се развива и да работи на първо място върху собственото си образование и развитие. Хората притежаващи личността на предприемача не се притесняват от провал, защото знаят, че всеки провал учи на нещо и помага за следващата стъпка към самоусъвършенстването.

Много често инициативността и предприемчивостта се използват като синоними. Но в каква насока трябва да е тази предприемчивост, която да е в полза на обществото? Да иницираш действия с цел да направиш добро на някого най-често се свързва с формите на просоциално (алтруистично) поведение. Като първа възпитателна среда за детето е семейството, микрообщество, което му дава знания и ценности, необходими за интеграцията му в социалното пространство (1). Всеки вид поведение в семейството, било то алтруистично или не, показано от родителите винаги дава отражение върху развитието и възприятията на децата. Според Рейковски просоциалното поведение е обект на изследване от страна на социалната психология, защото има голямо значение при формирането на моралните нагласи, колективистичната мотивация, мощните поведения и др. (2) Това подчертава пряката му връзка с процеса на нравствено

формирани на личността, съответно с нравственото възпитание. (...)Голямата роля на родителите за възпитаването в духа на алтруизма може да бъде изведена от специално подчертания в литературата факт, че „алтруизът се създава в детството”. (3) Още при даването на съвети от страна на родителите към техните деца да споделят своите играчки, да помогнат на паднало другарче, да направят заедно замък в пясъка и т.н са първите стъпки към изграждането на предприемчиво и алтруистично мислене от страна на децата. Формирането на просоциални нагласи в семейството, като тези на родителите помежду си, родителите с хората извън семейството и тези с техните деца имат значение за формирането на самия характер и личност на детето. Просоциалното поведение е включено в повечето ценности и личният родителски пример, разясняването на тези ценности са част от формирането на ценностна система у подрастващите и чрез това формирането на просоциално поведение. Децата, чиито родители не са сметнали за необходимо да разяснят тези ценности и да включат децата в дейности, с които да подпомогнат по някакъв начин хора в неравностойно положение, много често не успяват да изживеят чувството на принадлежност и значимост. (4)

АНКЕТНОТО ПРОУЧВАНЕ

Анкетното проучване има за цел да проучи диспозициите за предприемчивост в семейството. Възпитават ли родителите в предприемчиво поведение своите деца? Има ли още какво да се иска от начинът на възприемане на предприемчивостта и възпитание на родителите? Бяха анкетирани 140 родители от мъжки и женски пол, чиито деца са на възраст между 0 и 18 години.

Всеки въпрос в проучването е старателно подбран, за да отговаря на критериите за описание на характера на предприемчивата личност.

Въпросите в анкетата се делят на 3 групи:

- предприемчиво поведение към самите себе си

Справям се с всички проблеми сам, уча на това детето си

Намирате ли себе си за отзивчиви?

Смятам, че съм личност, която постоянно се развива и усъвършенства. Уча на това децата си.

- предприемчиво поведение в семейството

Смятате ли, че сте предприемчиво семейство?

Мислите ли, че децата ви са отзивчиви?

Какво предпочитате да видите въщи?

А. Разхвърляна стая с множество изрезки, лепила и ножици, защото детето е изработило свой проект

Б. Подредена стая и детето иска да му "изработите" проекта

В. Да седнем и да "разхвърляме творейки" заедно

Бихте ли оставили детето си да преживее някаква форма на провал? (изкарване на ниска оценка, неспособност да се справи с някаква задача и др.)

- поведение извън семейната среда

Мисля, че работата в екип е полезна и уча на това детето си

Някога семейството ви участвало ли е в различни благотворителни инициативи?

Смятате ли, че терминът предприемачество се използва само в сферата на бизнеса?

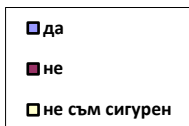
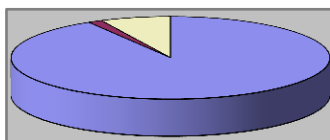
Въпросите са затворени, с три подотговора, като на въпроси 1, 5 и 6 е оставена възможност за допълнително обяснение от страна на родителите, в случай, че са отговорили положително на въпросите.

АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ

Най-голямата част от анкетираните са посочили, че не са сигурни дали техните семейства са предприемчиви. Това доказва, че българските семейства имат нужда от по-голяма социална ориентираност относно инициативността, предприемчивостта и просоциалното поведение. Само половината от посочилите положителен отговор на това дали смятат, че техните семейства са предприемчиви са дали примери за предприемчивост, в действителност не показват предприемчивост в поведението си или до голяма степен имат грешна представа за термина „предприемчивост”.

Посочилите примери за предприемчивост в семейството са отговорили с това, че всеки сам гради бизнеса и средата си, събираме разделно отпадъци, опитваме се да мислим креативно, гръжа за бъдещето, добра работа, собствен дом, инвестиции в недвижимо имущество, правим всичко заедно, преквалификация от страна на родителите, ръчна изработка на картички за благотворителност, избягваме спорове и обсъждаме заедно своите идеи за бъдещето. Инвестиране в недвижимо имущество

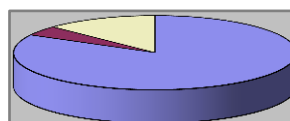
Мисля, че работата в екип е полезна и уча
детето си това

фигура 1

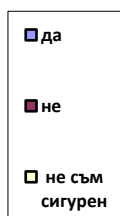
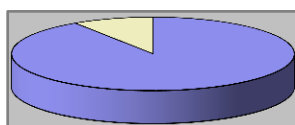
Родителите смятат, че работата в екип е полезна за техните деца, но предпочитат да се справят сами с всички проблеми, с които се сблъскват, учат на това и децата си. За да покажат по-голяма предприемчивост в бъдещото си поведение обаче, децата трябва да се научат да искат помощ при нужда, че не е задължително всички проблеми да се решават само от тях самите, а когато се налага е хубаво да потърсят мнението и да искат помощта на някой друг.

Справям се с всички проблеми, които
имам, уча детето си да се справя
само

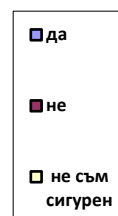
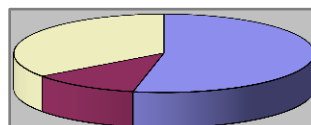
фигура 2

Намирате ли себе си за отзивчиви?

фигура 3

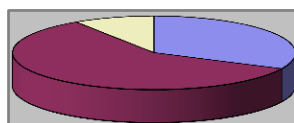
Намирате ли децата си за отзивчиви?

фигура 4

Най-голям процент от родителите са отговорили, че намират себе си за отзивчиви, а никой не е посочил като отговор, че не е отзивчив. Част от тези родители не са сигурни или не виждат същата отзивчивост в своите деца. Това показва не дотам добър пример от тяхна страна при възпитанието на подрастващите. Примери за отзивчиво поведение са дали 30 родители, чиито деца помагат на своите съученици, проявяват съчувствие, играят с деца със СОП. Изпитват желание да помагат на родителите си в домакинската работа, споделят своите играчки, проявяват съчувствие и разбиране. Най-голям брой от българските семейства не участва в организацията и процесът на благотворителни инициативи. Това показва, че повече от половината анкетираните семейства не възпитават алтруистичен начин на мислене в своите деца, те не желаят нито за себе си, нито за децата си да бъдат социално ангажирани, предприемчиви и не поемат инициативата в организацията на благотворителни мероприятия и инициативи. Една част от анкетираните са отговорили, че активно участват в дейности, свързани с подпомагането на хора в неравностойно положение.

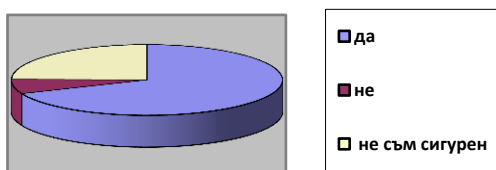
Някога семейството ви участвало ли е в
благотворителни инициативи?

Примерите за такива инициативи, посочени от 31 родители са: подкрепа на деца в риск, участие в благотворителни концерти, благотворителни акции, организирани от големи институции като „Жълти

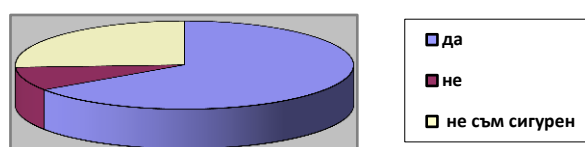
стотинки”, „Книги за смет” и др, дарения на дрехи и пособия, както и материални подпомагания на семейства в нужда, участие в благотворителни базари, събиране на средства за онкоболни. Най-голям процент от родителите са посочили, че са личности, които постоянно се усъвършенстват и развиват и учат на това децата си, само 6.6 процента от анкетираните не смятат, че отговарят на този критерий. 65% от родителите, попълнили анкетата са на мнение, че терминът предприемачество се използва само в сферата на бизнеса, други 8,6% не са сигурни и само 25,9% смятат, че тази терминология има и друго приложение. На въпросът какво предпочитат да видят въкъси най-много анкетираните са отговорили, че предпочитат да видят децата си, че са творили и разхвърляли или предпочитат да работят заедно с децата си по определен зададен проект, отколкото детето да иска от тях те да направят заданието им.

Смятам, че съм личност, която постоянно се образова и усъвършенства. Уча на това и децата си.

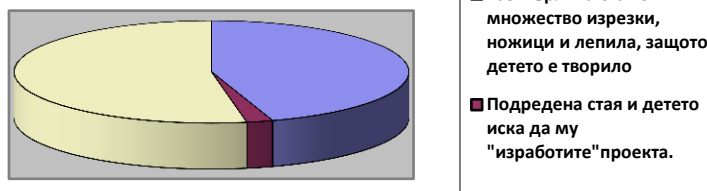
фигура 6

Смятате ли, че терминът предприемачество се използва само в сферата на бизнеса?

фигура 7

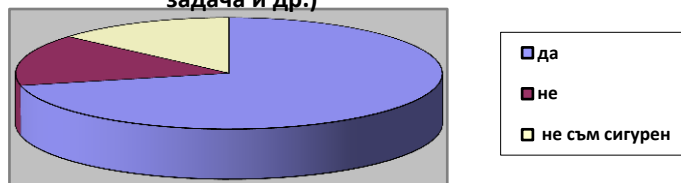
Какво предпочитате да видите въкъси?

фигура 8

Повечето родители са отговорили, че биха оставили децата си да преживеят някаква форма на провал, което показва предприемчивост в това да оставят децата си да се развиват и да се учат от собствените си грешки.

Бихте ли оставили детето си да преживее някаква форма на провал? (изкарване на ниска оценка, неспособност да се справи с поставена задача и др.)

фигура 9

ИЗВОДИ

Относно първата група въпроси, свързани с личностното развитие и показване на предприемчивост към самите себе си, родителите показват инициативност относно собственото си развитие, усъвършенстване и обучение, намират себе си за отзивчиви, справят се сами с проблемите, с които се сблъскват. От до тук казаното можем да достигнем до извода, че родителите показват наистина голяма инициативност към собственото си развитие, респективно към усъвършенстването и обучението на своите деца. Относно втората група въпроси, свързани с предприемчивостта в семейната среда, се оказва, че родителите работят в екип в своите семейства, определено показват положително отношение относно работата в екип, не само извън семейството, но и в самите отношения с децата си. Те ценят времето прекарано със семейството и работят в насока възпитаване на тази ценност у децата си, но не смятат семействата си за предприемчиви, не полагат достатъчно стабилна основа на изграждането на среда, която да възпитава децата в моралните устои на добруване и отзивчивост. За третата група въпроси, свързани с предприемчивостта извън семейната среда можем да кажем, че българските семейства не са алтруистично настроени, не желаят и много често не се интересуват от това да покажат предприемчивост в своето просоциално поведение. Алтруистичността се оказва заложена само вътре в семейството, извън него примерът, който дават родителите е недостатъчен за формирането на личност, която иска да помага, да бъде насочена към подобряване начина на живот на обществото, не само насочена към себе си. Най-големият процент от семействата посочват, че предприемчивостта за тях работи само към себе си, това е нещо върху което, нашето общество може много да работи. Прекалено слабото изграждане на моралните ценности, свързани с помагането на другите, добруването, проявите на алтруизъм, показва недостатъчната информираност, застрашава изконните човешки добродетели и нуждата на съвременния родител от мотивация за изграждането на предприемчивост в институцията наречена семейство.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Ив.Иванов 1998, Педагогическа социология. Методология. Изд. Ш. Аксиос, стр. 57
 - [2] Рейковски, Я, 1980, Понятие за собствено Аз и просоциални дейности. В: Изявата, изд. „Наука и изкуство”с.36
 - [3] Сийка Костова, Алтруизъм и възпитание, издава ИК „Образование”, с.11)
 - [4] Шапиро, Л, 1999, Как да възпитаваме дете с висок емоционален коефициент, с. 28)
-